

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРОДОВОЛЬНОГО РИНКУ

А.Ю.Юрченко, аспірант

Миколаївський державний гуманітарний університет ім. П.Могили

Висвітлено методичні підходи до оцінки розвитку функціонування продовольчого ринку. Запропоновано систему і узагальнюючі показники, що формують тенденцію розвитку ринкових процесів усередині системи на будь-якому її сегменті.

Освещены методические подходы к оценке развития функционирования продовольственного рынка. Предложена система и обобщающие показатели, которые формируют тенденцию развития рыночных процессов внутри системы на любом её сегменте.

Постановка проблеми. В сучасних умовах адаптування до переходу на відкриті ринкові відносини та вихід на міжнародний ринок зумовлює окремі моменти, які постають перед продовольчим ринком. Постають питання стосовно попиту і пропозицій на цьому ринку, його внутрішньої будови, сфери взаємодії виробників та споживачів продовольчої продукції. Дослідження всіх цих проблем по-перше, допоможе учасникам ринку збільшити ефект від взаємодії, по-друге, дасть можливість державним інститутам ззовні позитивно впливати на збалансованість ринкових процесів.

Проблемою насиченості продовольчого ринку займаються багато вітчизняних вчених, серед яких: П.Т.Саблук, В.В.Юрчишин, П.І.Гайдуцький, О.М.Шпичак, А.І.Шумейко, А.С.Даниленко, Ю.С.Коваленко, В.Г.Андрійчук, В.А.Літвінов та багато інших. Кожне дослідження розкриває певний зміст поставлених завдань, що приводить до поглиблення змісту проблеми та визначення головних чинників, які регулюють та розвивають ринкові процеси. Опираючись на результати досліджень вище вказаних науковців, намагаємося поглибити вивченість проблеми шляхом розгляду внутрішньої будови складових продовольчого ринку.

Мета даної статі полягає у визначенні кількісних і якісних показників будови продовольчої безпеки, яка виступає найважливішим показником розвитку продовольчого ринку.

Ефективність продовольчого ринку відображає насамперед показник продовольчої безпеки. Як вважає Ільїна З.М. [2] продовольча безпека — це рівень розвитку економіки, за яким, незалежно від кон'юнктури світових ринків, гарантується стабільне забезпечення населення продуктами у кількості, яка відповідає науково обґрунтованим параметрам (пропозиція), з одного боку, та створення умов для підтримки споживання на рівні медичних норм (попит), з іншого боку. На думку ж Міценко І.М, під продовольчою безпекою слід розуміти здатність вітчизняних товаровиробників забезпечити населення держави харчуванням в обсягах та калорійності, що відповідають раціональним науково-обґрунтованим нормам та гарантують соціально-політичну стабільність, стійкість, економічний розвиток, а також незалежність у разі виникнення військових конфліктів, стійких явищ, епізоотій [4].

Опираючись на ці визначення, ми можемо стверджувати, що основна мета продовольчої безпеки — забезпечення продуктами харчування усього населення країни незалежно від його соціальних груп. Але дуже важливим є також визначення цілей та умов досягнення продовольчої безпеки.

Ми поділяємо думку Ільїної. З.М. стосовно цілі продовольчої безпеки — це гарантоване та стабільне забезпечення сировиною та продовольством, яке не підвласне впливу зовнішніх та внутрішніх факторів. Що стосується умов досягнення такої безпеки, то ми розуміємо потенційну фізичну доступність продуктів харчування, тобто економічну можливість придбання необхідних і якісних продуктів харчування усіма соціальними групами населення (у тому числі групами, які існують за порогом бідності) шляхом підвищення життєвого рівня громадян або пакетом заходів соціального захисту населення.

З вищесказаного можемо зробити висновок, що продовольча безпека є важливою складовою аграрного сектору економіки. Тобто, у становленні продовольчої безпеки, розвитку та ефективному функціонуванні всіх без винятку політичних систем і країн важливе значення має аграрний сектор.

Коли спостерігається розвиток аграрної сфери, то автоматично

відбувається і економічний ріст країни, а також підвищується стійкість інших факторів, що забезпечують безпеку людини. За таким розвитком формується та набуває тенденції до росту життєвий рівень людини. І, навпаки, недостатній розвиток цього сектору обмежує можливості країни або робить її бідною у всіх відношеннях. При розвитку аграрної сфери як системи насамперед потрібно починати відновлення з сільського господарства, яке, в свою чергу, залежить від розвитку всього народного господарства.

У системі ринкових відносин ринок продовольства є чи не найголовнішим. Пріоритетність його визначається ступенем зрілості та ефективності ринкових перетворень. Населення, в свою чергу, оцінює його за якістю і цінами на товари продовольчого ринку та можливістю їх придбання. Формування продовольчого ринку складається з визначених елементів [4], що наведені на рис.1.

Продовольча безпека держави, насамперед, визначається виробничо-продуктивною потужністю агропромислового комплексу та його здатністю вчасно реагувати на кон'юнктуру продовольчого ринку, наявністю необхідних обсягів перехідних запасів, рівнем платоспроможності населення, що має забезпечувати споживчий ринок громадян, недопущенням імпортової експансії тих продовольчих товарів, забезпечення якими в необхідних обсягах може здійснювати національний агропромисловий комплекс. Україна має значний природно-ресурсний потенціал, а її географічне розташування у центрі Європи, працездатність населення та високий рівень освіти дають підстави вітчизняним і зарубіжним експертам оптимістично оцінювати її перспективний розвиток.

Основи наукових досліджень завжди супроводжуються методами збору та аналізу інформації. Для отримання точної та концентрованої системи даних (для процесу вивчення ситуації) необхідно: по-перше, використання наукової програми, яка ґрунтується на даних статистичного спостереження; по-друге, розроблення і правильне використання висновків щодо побудови категоріального апарату; по-третє, об'єктивне та системне використання різних методів обробки та аналізу наукової інформації [7].

У процесі наукових досліджень доволі часто використовують такі методи, як: аналіз і синтез, аналогія і моделювання, системний аналіз та ін. [3]. Основним методом при вивченні закономірностей розвитку системи є діалектика. Її найважливіший принцип — відображення економічних явищ і процесів у їх постійному взаємозв'язку та взаємозалежності в стані безперервного розвитку, коли нагромаджені кількісні зміни зумовлюють зміну якісного стану [5].

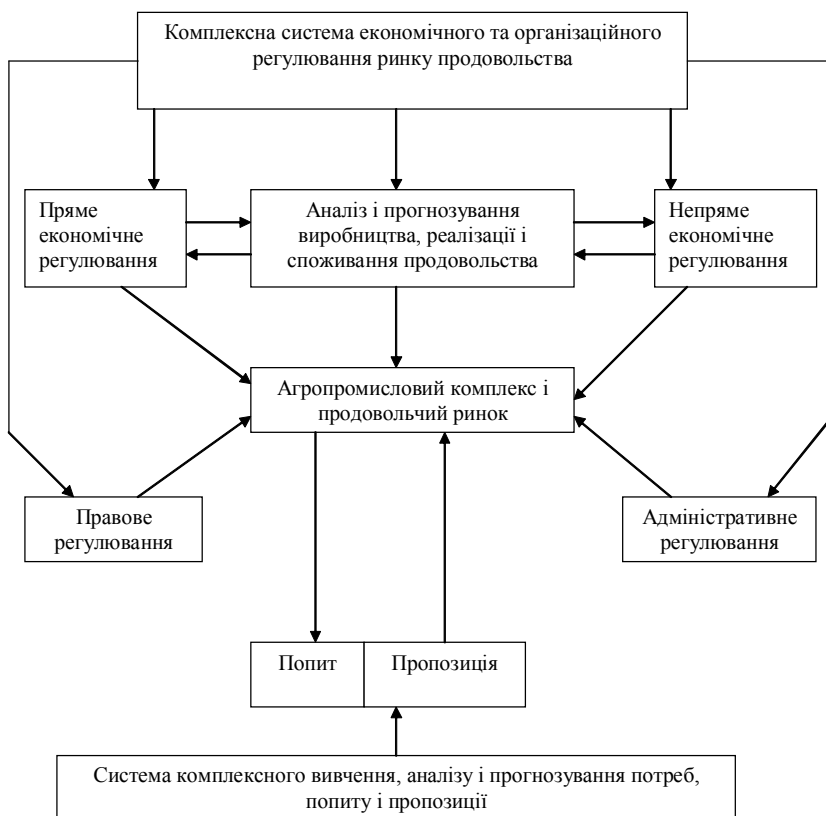

Рис.1. Система регулювання продовольчого ринку

Аналіз використовують при дослідженні об'єкта, як системи, розділяючи при цьому його на складові, тобто елементи. Кожна із виділених частин аналізується окремо в межах єдиного цілого. В процесі дослідження з аналізом паралельно використовується синтез, як зворотній механізм, — це метод вивчення об'єкта у його цілісності, у єдиному і взаємному зв'язку його частин. Він дає змогу поєднати частини предмета, розділеного у процесі аналізу, встановити їх зв'язок і пізнати предмет як єдине ціле.

На нашу думку, при дослідженні ринку продукції доцільно застосовувати системний аналіз, оскільки він вивчає об'єкт дослідження як сукупність елементів, що утворюють систему. Він передбачає оцінку поведінки об'єкта з усіма факторами, які впливають на його функціонування.

При аналізі продовольчого споживчого ринку виділимо елементи, тобто кількісні показники, що складають ринок як такий:

- обсяги виробництва;
- середня потужність підприємства;
- ступінь використання виробничих потужностей;
- внутрішнє споживання продукції на підприємствах;
- імпорт товарів, експорт товарів;
- залишки запасів;
- маркетинг, фінансово-кредитна та інформаційно-консультативна системи.

Всі ці показники в силу своїх функцій мають властивість, згідно з діалектичним методом, об'єднуватися у якісні показники. Отже, такі елементи, як виробництво, кількість підприємств, середня їх потужність, ступінь використання виробничих потужностей, внутрішнє споживання на підприємствах формують виробничий потенціал ринку [1]. А імпорт, експорт продовольчих товарів, залишок запасів продовольчої продукції та виробництво утворюють другий якісний показник, а саме — ємність ринку [6]. У свою чергу, маркетинг, фінансово-кредитна і інформаційно-консультативна системи формують інфраструктуру ринку.

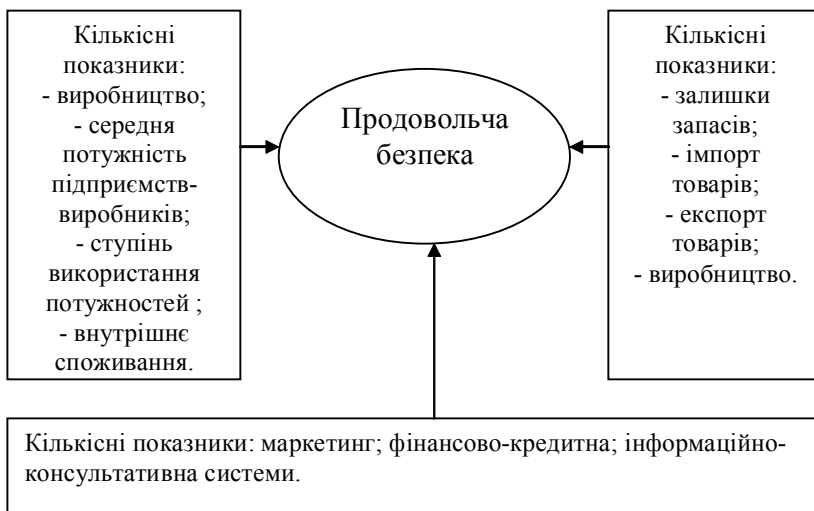

Рис.2. Система показників, що формують безпеку на продовольчому ринку

У процесі формування та за умов розвитку кількісних показників у сукупності, як наслідок, вони переносять свої властивості на якісний показник, тим самим забезпечуючи і його розвиток. Згруповану нами систему кількісних і якісних показників розвитку продовольчого ринку наведено на рис. 2. На наш погляд, комплексний аналіз всіх цих показників приведе до росту потенціалу якісної системи ринку, яка уособлює продовольчу безпеку ринку.

На основі наведених на рис 2. показників знаходимо виробничий потенціал продовольчої продукції:

$$V_{\text{п}} = \sum_i^n (\Pi_{\text{п}} * \text{СМ}_{\text{п}} * \text{СП}_{\text{п}}) - \text{ВН}_{\text{п}}$$

де $V_{\text{п}}$ – виробничий потенціал ринку; $\Pi_{\text{п}}$ – обсяги виробництва, $\text{СМ}_{\text{п}}$ – середня потужність підприємства; $\text{СП}_{\text{п}}$ – ступінь використання виробничої потужності; $\text{ВН}_{\text{п}}$ - внутрішнє споживання продукції на підприємствах [1].

Наступний показник – це ємність ринку. Визначається він за такою формулою:

$$\epsilon_p = (B + Z + I) - E,$$

де ϵ_p – ємність ринку; B – виробництво; Z – залишки запасів; I – імпорт товарів; E – експорт товарів.

Висновок. Використання системи отриманих показників дозволить якісно оцінювати функціонування продовольчого ринку та сприятиме більш точному аналізу взаємодії на будь-якому сегменті, а також допоможе простежити негативні тенденції по всій структурі системи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воробьёв. Н. Формирование структуры продовольственных рынков.- АПК: экономика, управление. - 2006. - № 6. - С. 30 - 31.
2. Ильина. З.М. Научные основы продовольственной безопасности - М.: ООО "Мисанта", 2001. - 228с.
3. Клебанова. Т.С., Иванов. В.В., Дубровина. Н.А. Методы прогнозирования. - Харьков: ХГЭУ, 2002.
4. Міценко І.М. Продовольча безпека України: оцінка стану та світовий досвід вирішення проблеми. - Кіровоград: Центральнo - Українське видавництво, 2001. - 204с.
5. Економіка сільського господарства / П.П. Руснак, В.В. Жебка, М.М. Рудий, А.А. Чалий; За ред. Руснака. - К.: Урожай, 1998. - 320с.
6. Рibaкова. О.В. Формування і функціонування регіонального ринку плодів. - 2002.
7. Цыгичко. В.Н. Руководителю о принятии решений-М.: Инфра, 1996. - 272с.